

PRÒLEG

Començar a redactar unes memòries als vuitanta-quatre anys i, a més, amb una salut més aviat escassa, és certament una temeritat. Per això, crec que em correspon d'explicar, d'antuvi, què em va moure a cometre-la. Intentaré, doncs, de fer-ho.

Retirat, com a polític, de la vida pública l'any 1985, en finalitzar el període constituent en el qual vaig intervenir com a senador i, acabada la primera legislatura del Parlament català, en la qual vaig participar com a diputat elegit com a independent en les llistes del PSUC, pensava tornar a exercir la meva professió d'advocat. Però el president de la Generalitat, Jordi Pujol, m'oferí la possibilitat de continuar treballant directament en la construcció de l'autonomia de Catalunya que s'iniciava. Vaig acceptar-ho; i m'encarregà de crear i dirigir el Centre d'Història Contemporània de Catalunya. Per tant, des de l'any 1985 fins al 2000, que vaig complir els vuitanta anys, vaig anar a treballar cada dia feiner amb l'autobús a aquest Centre. Aquest darrer any, però, un problema de salut m'obligà a jubilar-me oficialment. Tanmateix, superat parcialment, tot i jubilat, vaig continuar treballant a casa meua en el que encara era al meu abast: escriure. Fruit d'aquest treball, fou la publicació, l'any 2003, d'un parell d'obres: *Domènec Latorre, afusellat per catalanista* i *Escrits en defensa pròpia*;

MEMÒRIES I

mentre que, ahora, preparava una versió ampliada de la meva obra anterior sobre l'exili i execució del president Companys, que s'havia de publicar l'any 2005, amb el títol *El president Companys, afusellat*, amb motiu d'escaure's el 65è aniversari de la seva mort. Aquestes obres se sumaven a les que, com a historiador no professional, havia publicat anteriorment: *L'intent franquista de genocidi cultural contra Catalunya* (1995), *Carles Rabola, afusellat* (1999) i *El president Tàrradellas en els seus textos (1954-1988)* (1992). En l'esmentat any 2003 estava treballant, a més, per tal d'enllestir una altra obra sobre la repressió franquista, titulada *Joan Peiró, afusellat*, que preveia publicar l'any 2006. I, si l'edat i la salut no m'ho impedièn, acabaria de redactar la meva obra sobre l'afusellament de Carrasco i Formiguera a Burgos, de la qual tenia escrita més de la meitat. Finalment, esperava també preparar l'edició de l'antologia del pensament de Prat de la Riba sobre la qüestió nacional catalana, que tinc enllestida des de fa temps. No pensava, doncs, escriure les meves memòries. Pensava que amb la cessió del meu important arxiu particular a l'Arxiu Nacional de Catalunya no calia que les escrivís. Creia que era més interessant per al país que continués escrivint sobre altres temes d'història. Però, l'any 2004 vaig veure'm obligat a canviar de parer i, per tant, a modificar radicalment el meu programa de treball.

Aquest any, el conseller, que tan pèssimament havia pilotat la redacció i la informació sobre el nou i desgraciat Estatut d'Autonomia de Catalunya, posà en marxa el que denominà Memòria Històrica Democràtica o, simplement, Memorial Democràtic, que acabaria concretant-se en la Direcció General de la Memòria Democràtica. Ho va fer menyspreant la tasca i àdhuc l'existència de dues institucions oficials, que depenen d'altres conselleries: el Museu d'Història Contemporània de Catalunya i el Centre d'Història Contemporània de Catalunya. Més encara: envaint o duplicant més d'una ve-

PRÒLEG

gada la tasca que ambdues institucions estaven realitzant. Aquesta dita Direcció General de la Memòria Democràtica sorgí com una mena d'organisme orwellià, totalitari, però d'estar per casa, com no se'n troba cap altre de semblant en els països democràtics.

La Memòria Històrica Democràtica... Però entre les moltes memòries existents sobre un fet, ¿quina és la democràtica? Per exemple, ¿quina és en el cas dels Fets de Maig de 1937, o de la tragèdia de Paracuellos del Jarama, o dels sinistres camps de treball del SIM a Catalunya, o del cop d'Estat del coronel Casado que facilità l'entrada de les tropes franquistes a Madrid? ¿I qui té el poder de decidir quina és de totes les memòries existents la «democràtica»? Un fet accentua encara més el caràcter orwellià d'aquesta Direcció General: ha estat creada i depèn de la Conselleria d'Interior, és a dir, d'Ordre Públic.

Quan a les Corts Generals de l'Estat es discutia el projecte de Llei de la Memòria Històrica, sense l'afegitó, doncs, de «democràtica», es publicaren alguns textos sobre aquest projecte estatal, dels quals no em resisteixo a reproduir-ne almenys un parell. Un és del periodista Lluís Foix, publicat el 20 de novembre de 2007 a *La Vanguardia*. Diu:

La ley de la Memoria Histórica es un alegato nada sutil contra el espíritu de la transición al dividir a los españoles entre buenos y malos superando el criterio de los que abrieron el proceso constitucional del 1978 que pensaron en salvar la convivencia del momento y mirar un futuro que ha tenido mucho más de positivo que de negativo.

És cert, la Memòria Democràtica es posà en marxa ignorant o silencià l'existència de l'amnistia general que comprenia ambdues parts enemigues, que tant costà d'aconseguir, i de la Reconciliació Nacional que el PSUC —i amb el PCE— reconitzà des de mitjan anys cinquanta i que a la Transició s'a-

MEMÒRIES I

conseguí de convertir en realitat. Una Reconciliació Nacional que jo havia tingut l'honor de proposar públicament quan el 1947 se celebraren les festes de l'Entronització de la Mare de Déu de Montserrat. És evident que el nou organisme ha ignorat o silenciats que, a la Transició, els dirigents dels partits polítics i excombatents d'una i altra banda pactaren que els polítics es dedicarien a treballar per al present i futur del país, mentre que la història del passat quedava en mans dels historiadors. ¿Com es pot oblidar que, en la sessió inaugural de les primeres Corts Generals elegides democràticament, un dels llocs de la presidència era ocupat per Dolores Ibarruri i que el cap del govern era l'antic secretari del «Movimiento» i que era rei una persona que havia jurat fidelitat al règim franquista? Assistir a aquesta sessió fou un dels moments més emotius que he viscut en la meua llarga vida política: combatents d'ahir, d'una i altra banda, decidíem de superar el trauma de la guerra fratricida, de reconciliar-nos i d'establir una perdurable convivència pacífica.

L'altre text procedeix d'un article de l'historiador madrileny Santos Julià, publicat al diari *El País*, el 6 de juliol de 2006, titulat *Memorias en lugar de memoria*, el paràgraf final del qual diu:

Reconocimiento moral de todas las víctimas de la Guerra Civil y de la dictadura; esa es la única declaración política posible sobre el pasado. Por lo demás, mejor será al cuidado de la sociedad y fuera del manejo instrumental de los políticos la tan asendereada memoria histórica; mejor olvidarse de centros de la memoria y dotar con mayores medios archivos y bibliotecas; mejor renunciar a un relato consolador sobre el pasado y favorecer el conocimiento y los debates sobre la historia. Y si, a la vista del tumulto, es imposible pasarse de una ley, mejor el plural que el singular: una ley de memorias históricas, porque, las personas, que son los únicos sujetos dotados de esa facultad, las memorias son muchas y casi siempre conflictivas.

PRÒLEG

Totalment d'acord.

He de dir que entristeix constatar que algunes de les propostes i realitzacions del Memorial Democràtic recorden les del memorial franquista que vàrem haver de patir —la gent de la meva edat—, sobretot en els primers anys del règim totalitari. Un memorial, aquest, que tingué dues grans expressions: la construcció i existència del Memorial del Valle de los Caídos, amb el seu centre d'estudis, i la famosa campanya *Veinticinco años de paz*. Uns anys que els promotors i directors del Memorial Democràtic, per la seva edat, han tingut la sort de no patir.

Un fet més a tenir en compte: el conseller promotor del projecte de la Memòria Històrica Democràtica, mancat de coneixements històrics suficients i mal assessorat, va inspirar-se, en fer la proposta, en els museus o memorials que existeixen en el món dedicats a recordar l'Holocaust jueu, ignorant que, en el nostre cas, hi ha una gran diferència, car abans de patir-se la terrible repressió franquista de la postguerra, hi hagué una duríssima guerra civil, en la qual en ambdues zones es cometeren grans barbaritats.

Tenint en compte aquest fet, en el pròleg de les meves obres *Domènec Latorre, afusellat per catalanista* (2003) i *El president Companys, afusellat* (2005) vaig proposar que, deixant en mans dels historiadors el tema de la guerra civil, es formés una comissió de juristes i historiadors de reconegut prestigi que elaboressin un ampli informe sobre la repressió de la postguerra, obra exclusiva de Franco, durant la qual es cometeren milers de crims contra la humanitat. Aquest informe —vaig escriure— seria l'acta d'acusació que s'hauria hagut de presentar davant un Tribunal Penal Internacional al seu dia i que, en no ser possible de fer-ho, ara es presenta davant l'opinió pública catalana, espanyola i internacional: Franco, criminal de guerra; Franco, autor d'innombrables crims contra la humanitat. Malgrat el temps transcorregut,

MEMÒRIES I

la meva proposta no ha merescut públicament la més petita atenció.

Em dol, però tinc el deure de dir-ho: l'existència i l'actuació a Catalunya d'aquest dit Memorial Democràtic, que disposa de centenars de milers d'euros, i que té el projecte de construir un gran edifici, on radicarà la seva seu, pressupostat en milions d'euros, és un autèntic escàndol, silenciàt, però escàndol.

És davant d'aquesta situació, que s'iniciava l'any 2004, que vaig començar a escriure les meves memòries, en les quals, enfront de la «Memòria Democràtica» exposo modestament la memòria que he conservat de la complexíssima història de Catalunya, que he viscut dels anys vint ençà. I em pregunto: aquestes meves memòries ¿són «Memòria Democràtica»?

M'ha estat possible de redactar-les, a partir dels meus vuitanta-quatre anys, perquè sortosament tinc una bona memòria i, a més, perquè, malgrat que una part del meu arxiu particular fou destruïda un parell de vegades, per tal d'evitar que caigués a les mans de la policia franquista, he conservat una bona base documental que he pogut consultar. Evidentment, tot i l'esforç que he fet per ser el màxim exacte en la meva relació, és possible que hagi comès algun error. Naturalment, si m'és assenyalat, estic disposat a corregir-lo en el següent volum d'aquestes memòries.

Vaig acabar de redactar aquest primer volum a finals de 2007 i escric aquest pròleg a principis de 2008. Un any, aquest, durant el qual s'escaurà el setantè aniversari de fets molt importants en la meva vida, a algun dels quals es refereix aquest volum. ¿Com puc oblidar que el mes d'abril d'enguany es complirà el setantè aniversari de la meva marxa al front, amb els meus companys de la lleva del 1941, dita del Biberó? Déu meu! Que pocs serem els antics combatents de la lleva supervivents que podrem recordar-ho. Com ha passat

PRÒLEG

el temps... Enguany farà també trenta anys dels fets de la Transició, molts dels quals són ignorats o mal coneguts per la majoria dels polítics de les joves generacions. Trenta anys farà de la sessió del Senat en què tots els senadors, de la dreta a l'esquerra, aprovarem la proposta de reconeixement dels drets dels mutilats de l'exèrcit republicà, impulsada per l'Entesa dels Catalans. I tots dempeus aplaudírem aquella acció de reconciliació i de convivència. Una sessió fortament emotiva. Inoblidable. En el debat, vaig pronunciar unes paraules que, lamentablement, davant el comportament d'alguns dels néts i fills dels combatents d'ahir, avui tornen a tenir actualitat: «No habrá democracia en este país hasta que exista una auténtica reconciliación y la auténtica reconciliación debe fundamentarse precisamente en la reconciliación sincera entre los que combatimos un día en uno y otro bando». Cal que recordi que sota el règim franquista era del tot ignorada l'existència dels mutilats de l'exèrcit republicà. No existien oficialment. El comportament de Franco envers els mutilats republicans fou un dels crims més repugnants que cometé.

Acabo la redacció d'aquest pròleg quan estic a punt de complir vuitanta-vuit anys. D'aquests, una quarantena —pràcticament la meitat— els he hagut de viure sota règims espanyols que han perseguit la identitat nacional de la meva pàtria, amb el propòsit de convertir-la en una regió subordinada a la nacionalitat majoritària de l'Estat espanyol, que té la capital a Madrid. Una quarantena d'anys en què he hagut d'esmerçar esforços i sacrificis per gaudir d'allò més elemental —llengua pròpia i identitat nacional pròpia— que els altres pobles tenen sense que ningú els ho discuteixi. En desaparèixer el franquisme, amb la transició a la democràcia, va semblar que la situació canviaria i que seria possible que les diferents nacions que componen l'Estat espanyol visquessin pacíficament, respectant-se les seves identitats i parles. Han transcorregut trenta anys, i aquesta esperança està essent decebuda.

MEMÒRIES I

Tornen a aparèixer els brutals atacs contra Catalunya, la seva identitat nacional, el seu idioma i la seva economia. Es torna a sembrar l'odi contra Catalunya. En molts moments em sembla llegir i escoltar textos anticatalans d'ahir, dels temps de Franco i de més enrere. No ens enganyem: l'ofensiva actual té un objectiu clar: aprofitar la globalització per anihilar la nació catalana en un termini relativament breu. No em correspon evidentment de parlar d'aquest tema aquí. Però sí d'advertir del perill de mort que assetja la nació catalana. La lectura d'algunes pàgines d'aquesta obra pot ser útil en aquestes hores difícils.

Acabo: mancat del més mínim secretariat i amb dificultats de desplaçament, he tingut la sort de comptar amb el suport de l'escriptor i amic Josep Poca. És just, doncs, que li doni públicament les gràcies.

JOSEP BENET

Barcelona, gener de 2008